

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та
туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

МАКСИМЕНКО НАТАЛІЯ АНДРІЙВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 796.5:338.48(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

УДОСКОНАЛЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЯК ФАКТОР СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

(тема роботи)

242 «Туризм»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Василій Іванович Ткачук
(прізвище, ім'я, по батькові)
доктор економічних наук
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2023

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму № ____ від
«____» _____ 2023 р.**Завідувач кафедри
економіки, підприємництва та туризму**

д.е.н. професор _____

Валінкевич Н. В.

«____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботиЗдобувач вищої освіти _____ захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____**Секретар ЕК**_____
(науковий ступінь, вчене звання)_____
(підпис)_____
Давидович Т.С.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теоретико-історичні засади культурного потенціалу як чинника розвитку туризму.	7
1.1. Особливості функціонування історико-культурного потенціалу регіону.	7
1.2. Нормативно-правова база супроводу використання історико-культурного потенціалу для розвитку туризму.	12
РОЗДІЛ 2. Загальна характеристика історико-культурного потенціалу Житомирщини на прикладі історико-культурного комплексу «Радомисль».	16
2.1. Історико-культурний потенціал природного походження регіону.	16
2.2. Історико-культурний потенціал антропогенного походження регіону.	17
2.3. Характеристика замку-музею «Радомисль» як туристичного об'єкта.	19
РОЗДІЛ 3. Перспективи та шляхи удосконалення використання історико-культурного потенціалу регіону.	21
3.1. Стратегічні напрями результативності використання ресурсного потенціалу Житомирщини на прикладі замку-музею «Радомисль».	22
3.2. Шляхи раціонального використання ресурсного потенціалу замку-музею «Радомисль».	23
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

АНОТАЦІЯ

Максименко Н.А. Удосконалення історико-культурного потенціалу Житомирського регіону як фактор стійкого розвитку туристичної галузі – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 242 – туризм – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

У роботі охарактеризовано теоретико-історичні засади культурного потенціалу. Розкрито поняття культурного та культурно-пізнавального видів туризму, культурної спадщини. Визначено об'єкт і ресурси культурної спадщини, чинники негативного впливу на розвиток туристичної сфери Житомирщини, цілі державного регулювання в туристичній сфері.

Охарактеризовано історико-культурні ресурси природного та антропогенного походження Житомирської області Також дано характеристику історико-культурного комплексу «Радомисль» як туристичного магніту регіону. На основі сформованого SWOT-аналізу, запропоновано шляхи раціонального використання ресурсного потенціалу замку-музею «Радомисль».

Ключові слова: історико-культурний потенціал, стратегічні напрями, туризм, культурна спадщина

SUMMARY

Maksymenko N.A. Improving the historical and cultural potential of the Zhytomyr region as a factor in the sustainable development of the tourism industry – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 242 – tourism – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The theoretical and historical foundations of cultural potential are characterized in the work. The concept of cultural and cultural-cognitive types of tourism, cultural heritage is revealed The object and resources of cultural heritage, the factors of negative impact on the development of the tourist sphere of Zhytomyr Oblast, the goals of state regulation in the tourist sphere are determined.

The historical and cultural resources of natural and anthropogenic origin of Zhytomyr Region are characterized. The historical and cultural complex "Radomysl" as a tourist magnet of the region is also described.

Based on the formed SWOT analysis, ways of rational use of the resource potential of the castle-museum "Radomysl" are proposed.

Key words: historical and cultural potential, strategic directions, tourism, cultural heritage..

ВСТУП

Актуальність теми. Збереження і популяризація історико-культурної спадщини може привернути увагу туристів, зацікавлених в історії та культурі. Розуміння історії та культурних традицій свого регіону сприяє формуванню національної свідомості та патріотизму серед мешканців. Заохочення обізнаності про регіон може призвести до залучення більшої уваги до розвитку туризму та підтримки місцевих історико-культурних об'єктів, особливо під час воєнного стану. Роль історико-культурного туризму як частини туристичної сфери поступово зростає. Також дослідження та розвиток історико-культурного потенціалу спричиняє розвиток місцевої економіки, оскільки туристи витрачають кошти на туристичні послуги. Розширення туристичного потенціалу Житомирського регіону може послужити стимулом для покращення туристичної інфраструктури.

Аналіз дослідження теми. Тема є досить популярною в наш час, їй приділяється значна увага як українських, так і зарубіжних науковців, особливо: Вишневецька Г. Г. [4], Бейдик О. О. [2], Г. Річардс [1], М. Драгічевіч-Шешич [5], та інші. слід зазначити, що в деяких аспектах тема може залишатися недостатньо дослідженою, і можуть бути потрібні подальші дослідження для повного розуміння потенціалу та можливостей регіону.

Мета полягає в розкритті суті історико-культурного потенціалу Житомирщини та визначенні перспектив і шляхів удосконалення використання даного потенціалу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити особливості функціонування історико-культурного потенціалу Житомирського регіону;
- визначити особливості нормативно-правової бази супроводу використання історико-культурного потенціалу для розвитку туризму;
- дослідити історико-культурний потенціал природного та антропогенного походження регіону;
- дати характеристику замку-музею «Радомисль» як туристичного

об'єкта;

– визначити перспективи та сформувані шляхи удосконалення використання історико-культурного потенціалу регіону.

Об'єктом дослідження є історико-культурний потенціал територій.

Предметом дослідження є історико-культурний потенціал Житомирського регіону на прикладі історико-культурного комплексу «Радомисль».

Методи дослідження: опис, аналіз і визначення літератури, спостереження, класифікація.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

Осіпчук А.С., Максименко Н.А. Характеристика історико-культурної спадщини Житомира під час воєнного стану: матер. II Всеукраїнська наук.-практ.інтернет-конф. (15-16 червня 2023 р., м. Житомир) м. Житомир, 2023.

Тищенко С. В., Максименко Н. А. Сучасні технології в туризмі мат: III Міжнародна наук.-практ.інтернет-конф. (26 травня 2019 р., м. Житомир) м. Житомир, 2019.

Практичне значення отриманих результатів. В результаті написання роботи, враховуючи туристичні ресурси досліджуваного об'єкта, нами були визначені напрями стратегії розвитку туристичного комплексу «Радомисль» та шляхи раціонального використання його ресурсів.

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 26ст.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

1.1. Особливості функціонування історико-культурного потенціалу регіону.

Туризм є одним із найкращих способів познайомитися із культурною та історичною спадщиною тієї чи іншої держави або регіону. Туризм – один зі шляхів формування особистості, її творчого потенціалу, допомагає розширити межі знань. Об'єднання відпочинку з культурою регіону є одним із вагомих завдань туризму.

Внутрішній духовний світ збагачується, якщо пізнавати культуру та історію країни. Г. Річардс у праці, яка присвячена культурному туризму, ретельно вивчає явище «конвергенція туризму і культури». Вчений визначає «культурний туризм» як «пересування людей до культурних пам'яток, віддалених від їх звичайного місця проживання, з метою отримання нової інформації і досвіду для задоволення своїх культурних потреб» [1].

Історія та культура – це основа для процесу розвитку, збереження, зміцнення суверенітету, незалежності і самобутності народу.

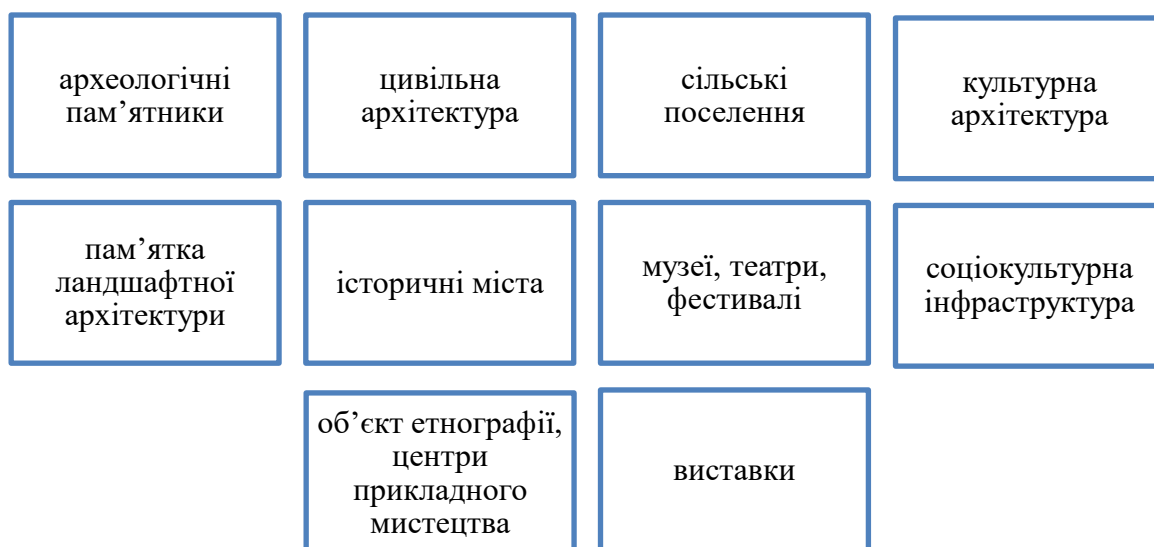
Розвиток культури та мистецтва відбувається ідентично. Це зумовлює виникнення нових підходів до формування туризму. У багатьох країнах світу проходить націоналізація культури й туризму. Неможливо розвиватися, пізнавати світ навколо себе без знань культурної області [7].

Об'єктом культурної спадщини прийнято називати визначні місця, споруди (витвори), комплекси (ансамблі), їх частину, рухомі предмети, які з ними пов'язані. Також до об'єктів культурного надбання належать території чи водні об'єкти (підводна культурна та археологічна спадщина), інші природні, природно-антропогенні або створені людьми об'єкти незалежно від якості збереження. Ці об'єкти є цінними з різних сторін: археологічний, естетичний, етнологічний, історичний, архітектурний, мистецький, науковий чи художній погляд, а також вони зберегли власну автентичність [14]. Культурною

спадщиною вважається окрім творів музикантів, художників, праць науковців та письменників, ще й нематеріальні надбання: фольклор, фестиваль, релігійні паломництва, народний промисел.

Окремо виділяють культурно-пізнавальний туризм, основний ресурс якого – історико-культурний потенціал регіону. До нього відносять соціально-культурну сферу: звичаї, традиції, обряди, особливість побуту та господарську діяльність. Взагалі будь-яка місцевість може стати потенціалом для пізнавального туризму. Проте, щоб пізнавальний туризм стрімко розвивався, треба значна концентрація об'єктів культурної спадщини, які зображені в Рис.1.1.

Рис.1.1 – об'єкти пізнавально-історичного туризму [4]

Історико-культурний комплекс має дуже важливу характеристику – стабільність щодо відповідності ціннісним критеріям населення. Це пов'язано із довго тривалістю зацікавленості туристів до певних культурних об'єктів. Наприклад, така стабільність є до таких об'єктів світової культурної спадщини: піраміди в Єгипті, архітектура античності тощо. Звідси й випливає найосновніше завдання організаторів туризму – не тільки зберегти історико-культурний туристичний комплекс, а й зберегти його протягом тривалого часу. [7]

Якщо на території регіону є унікальні історичні об'єкти, то це сприяє успішному розвитку такого регіону. Це через те, що знайомство із історичними пам'ятками та історією певного регіону є найсильнішим мотивуючим туристським фактором.

Історико-культурною спадщиною є сукупність об'єктів та явищ як матеріальної, так і духовної творчості людей. Це має вагоме значення для історичної цінності. Щодо цього сербська дослідниця М. Драгічевіч-Шешич пише, що «культурний туризм як “подорож в історію” особливо розвинений в тих країнах, в яких підкреслюються цінності культурно-історичних традицій, а також там, де приділяється велика увага розвитку національної самосвідомості, особливо серед малих народів, що борються проти культурної асиміляції. У цьому сенсі для історії туризму дуже важливим був час ХІХ століття, коли пробуджувалася національна самосвідомість в Європі, коли з цим зв'язувалися подорожі, екскурсії, паломництва. З іншого боку, культурний туризм використовує тягу людей до знайомства з іншими звичаями і культурами, бажанням порівняти побачене з положенням в цій області в своїй країні. Туристичні агентства (особливо в деяких країнах Європи) організовують для своїх клієнтів специфічні поїздки в інші країни, роблячи для них з цього своєрідну культурно-історичну подію. Для любителів історії зіткнення з місцями тих чи інших історичних подій, ознайомлення з документами і експонатами в музеях і т.д. дійсно є великою подією» [5].

Хоча зараз будь-що можна дізнатися з книг, фільмів та інших джерел інформації, незмінною залишається народна мудрість: «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Саме тому кожен регіон має створювати стратегічні плани, розвивати соціальні програми та системи заходів. Мета цих заходів: підвищити інтерес до історії та культури регіону. Це дозволить залучати нових туристів.

Основні фактори для залучення туристів до туристсько-рекреаційних ресурсів Житомирщини – це природа, клімат, мистецтво, історія, археологія, релігія.

Природні рекреаційні ресурси – це «особливості природи, природні та природно-технічні геосистеми, об'єкти і явища природи, їхні компоненти й властивості, природоохоронні об'єкти, пам'ятки історії, архітектури, етнографічні особливості території» [9, с. 128]. Пам'ятки історії та природні умови мають значний вплив на розвиток сучасного туризму Житомирщини. Тому що Полісся є краєм з озерними, річковими та лісовими ландшафтами.

У Житомирській області функціонують 34 музеї. У м. Житомирі є такі музеї: краєзнавчий музей, літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка, музей космонавтики ім. С. П. Корольова, літературний музей Житомирщини, музей історії пожежної охорони. Дуже багато предметів історичної та культурної спадщини унікальні.

Житомирщина має передумови стати пунктом міжнародного туризму. Це і зручне географічне положення, і унікальність природи з мальовничими ландшафтами. Пріоритетні напрямки туристичної пропозиції міжнародного ринку повинні стати формування культурно-пізнавальних, релігійних, екологічних, спортивних та сільських сфер туризму.

Житомирщина займає одне з лідируючих місць в Україні стосовно об'єму рекреаційних ресурсів. Це і є однією із причин привабливості регіону в різних сферах. Однак варто зазначити, що використання природно-ресурсного потенціалу Житомирської області малоефективний, а також приносить незначні прибутки. Чому це так?

Рис. 1.2 – Чинники негативно впливають на формування туризму в Житомирській області:

туристична структура області є недосконалою	виконання туристичних послуг повсякчас не відповідає європейським стандартам	існує конкуренція між суб'єктами рекреаційної діяльності інших регіонів
низький попит	мала матеріально-технічна база для прийому й обслуговування туристів	благоустрій транспортної комунікації є незадовільним
люди недбало відносяться до пам'яток історії та екологічного середовища в місцях історичної важливості	неналежний контроль зі сторони місцевої влади стосовно збереження історичних місць відсутній	знижується рівень платоспроможності населення на туристичні послуги
недостатність обсягів фінансування та інвестування туристичної галузі регіону	екологічна ситуація погіршується	недостатньо висококваліфікованих фахівців з туристичної сфери

Таким чином, незважаючи на те, що на Житомирщині є історико-культурний, природно-рекреаційний потенціал, розвиток туризму є ще не на достатньому рівні. Тому в соціально-економічній стратегії Житомирської області має виділятися місце й стосовно ефективного застосування історико-культурного комплексу, враховуючи природні ландшафти.

Основні сфери розвитку туризму Житомирщини – це автентичний, культурний, релігійний, спортивний, фестивальний, медичний, MICE, тобто діловий туризм. На міжнародному ж туристичному ринку пріоритетні напрями є розвивання культурно-пізнавального, екскурсійного, релігійного, екологічного, спортивного та сільського туризму. Потрібно раціонально та ефективно використовувати природно-ресурсний потенціал Житомирщини. Це допоможе збільшити прибуток туристичних підприємств та сприяє наповненню регіонального бюджету.

1.2. Нормативно-правова база супроводу використання історико-культурного потенціалу для розвитку туризму.

Охорона культурної спадщини є системою правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших способів обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація). Також до охорони культурної спадщини відносять запобігання руйнації, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини [13].

Предметом охорони об'єкта культурної спадщини називають характерну особливість об'єктів культурної спадщини, які є його історико-культурними цінностями, на підставі яких цей об'єкт визнається пам'яткою.

Вагоме значення для формування поняття «туризм» мали такі організації: ООН, Міжнародна асоціація наукових експертів в галузі туризму, Академія туризму в Монте-Карло.

У 1993 році Статистичною комісією ООН було прийняте рішення, згідно з яким туризмом називають діяльність осіб, які подорожують та перебувають за межами звичного середовища не більше одного року підряд. Мета таких подорожей: відпочинок, ділові та інші цілі.

Основні цілі державного регулювання в туристичній сфері [16]:

- гарантування прав громадян України на відпочинок, свободу переміщення, відновлення та зміцнення здоров'я, забезпечення безпеки життя та здоров'я в екологічно безпечному середовищі, задоволення духовних потреб та інших прав;
- забезпечення безпеки в туризмі, захист прав та законних інтересів туристів, інших учасників туристичної галузі та їх організацій, а також прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд;

- запобігання пошкодженню та збереження недоторканості туристичних ресурсів України, їх раціональне використання, збереження культурної спадщини та природного середовища, врахування державних і суспільних інтересів під час планування та розвитку територій;
- сприяння розвитку туристичної індустрії шляхом створення сприятливих умов і підтримки пріоритетних напрямків туристичної діяльності.

Регулювання в туристичній сфері здійснюють такі органи влади: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, а також інші органи в межах їх компетенції [16].

Місцева рада, належним чином занесена до Списку історичних населених місць України, формує відповідний виконавчий орган сільської, селищної або міської ради. Формування цього органу відбувається з погодженням з центральним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері охорони культурної спадщини [13].

Щоб підтримувати охорону туристичного ресурсу України, його збереження та відновлення, правильне використання, забезпечення безпечного туризму, конституційних прав громадян, органи державної влади та місцеве самоврядування затверджують державні регіональні та інші програми розвитку туризму.

Мета програми формування туристичної діяльності – запровадити пріоритети держави в сфері туризму, уособити системи правових та економічних заходів, що спрямовані на виконання конституційних прав громадян, формування туризму.

Цільова, регіональна та інша державна програма з розвитку туристичної діяльності повинна передбачити шляхи надання безпеки в цій сфері. Такий

порядок щодо формування, фінансування, реалізації регіональної чи місцевої програми розвитку туризму визначається законом [16].

Спеціальне та загальне законодавство регулює нормативно-правову базу туристичної діяльності.

Усі підприємства діють на основі власних статутів – це певна сукупність правил для регулювання внутрішньої та зовнішньої діяльності, а також стосунки з іншими суб'єктами господарювання. Ці статuti повинні узгоджуватися з основними положеннями закону України про підприємства. Статuti затверджують власники або засновники підприємств.

У статутах підприємств має бути вказана така інформація: точна назва та місцезнаходження; власник (власники) чи засновник (засновники); головна мета та ціль діяльності; органи управління та порядок їхнього формування; компетенція (повноваження) трудового колективу та його виборних органів; джерела та порядок утворення майна; умови реорганізації і припинення існування [14].

Колективний договір має велике значення на туристичних підприємствах, як, власне, і на будь-яких підприємствах. Колективним договором називається угода, укладена між трудовим колективом й адміністрацією. Ця угода складається щороку й не повинна суперечити чинному законодавству України. Колективний договір регулює як виробничі, так і трудові, й економічні відносини трудового колективу з адміністрацією (власником) усіх підприємств, що використовують найманих працівників [14]. Варто зауважити: діяльність туристичного підприємства містить в собі й дію законів та усі законодавчі акти, які створені для фіксації та контролю підприємницької діяльності загалом в Україні.

Сучасне розвивання сфери туризму потребує підтримку з боку уряду, зокрема в аспекті інформаційного просування туризму й при забезпеченні якісної інфраструктури. Освоювання глобальних ринків, налагодження забезпечення співпраці в багатьох сферах (державних чи приватних), щоб якомога більше заохотити сферу туризм, – є дуже необхідним.

Один із шляхів просування туризму є комбінований, тобто потрібно зважати на усі чинники та фактори законодавства щодо інакших областей діяльності, наприклад, транспортної інфраструктури, зайнятості населення, охорони здоров'я та праці, сільського господарства тощо. Зауважимо, що ці моменти вже починають реалізовуватися в Україні. Перший крок до правового забезпечення й комплексного планування формування національних галузей бізнес-туризму вже зроблено.

У працях багатьох науковців економіка туристичних підприємств досліджується через призму застосування показників фінансового стану, розрахунків, аналізів, рентабельності, ефективності використання фінансів та джерел їх формування. Однак дослідження, які визначають вплив економічного й правового забезпечення на розвиток ефективності туризму в Україні, не є достатніми.

РОЗДІЛ 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖИТМИРЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИКО- КУЛЬТУРНОГО КОМПЛЕКСУ «РАДОМИСЛЬ»

2.1. Історико-культурний потенціал природного походження регіону.

Житомирська область – одна з найбільших в Україні – займає 4,9% країни (29,83 тис.кв.км). Вона розташована в межах двох ґрунтово-кліматичних зон: Полісся та Лісостеп. Клімат – помірно-континентальний. Область налічує 2822 річок, переважна малих. Найбільші з них – Тетерів, Случ, Ірпінь, Ірша. Житомирщина має 54 водосховища та 1826 ставків. Область межує з 4 областями України, в тому числі Київською, та Республікою Білорусь [17].

Житомирська область складається з таких територіально-адміністративних одиниць: 4 райони (Житомирський, Бердичівський, Звягельський та Коростенський), 12 міст, 22 селищні та 32 сільські територіальні громади.

Житомирський район – територіальний центр Житомирської області, на стику історичної Волині, Полісся та Середнього Подніпров'я. В межах району протікає річка Тетерів з гранітними каньйонами.

Бердичівський район розташований у південній частині Житомирської області. До складу природно-заповідного фонду району входять Поліський та Древлянський природні заповідники, урочища «Кам'яне село» та «Ствіга», Дідове озеро.

Звягельський район розташований на західній частині Житомирщини. Цей район є найменш наповненим природними історико-культурними атракціями.

Коростенський район розташований на півночі Житомирщини. Район приваблює туристів геологічним масивом «Коростенський Плутон». Скелі, що формувалися протягом багатьох тисяч років мають назви: “Баранячі лоби”, “Ольжині купальні”, “Велетенські Котли” та ін. [15].

Таблиця 2.1 – Структура природно-заповідного фонду Житомирського регіону [8]

Назва категорії заповідності	Кількість об'єктів, од.	Площа, га
1. Території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення		
Заповідники природні	1	20104
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	35
Заказники	10	6757
Пам'ятки природи	2	51
Разом	15	26947
2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення		
Заказники	152	78842
Пам'ятки природи	10	61
Дендрологічні парки	2	10
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	18	229
Разом	182	79142
Усього	197	106089

2.2. Історико-культурний потенціал антропогенного походження регіону.

Житомирський регіон – місце народження таких видатних діячів культури, історії та науки України, як Святослав Ріхтер, Леся Українка, Борис Тен, Борис Лятошинський, Ярослав Домбровський, Сергій Корольов, Іван

Огієнко та інші відомі люди.

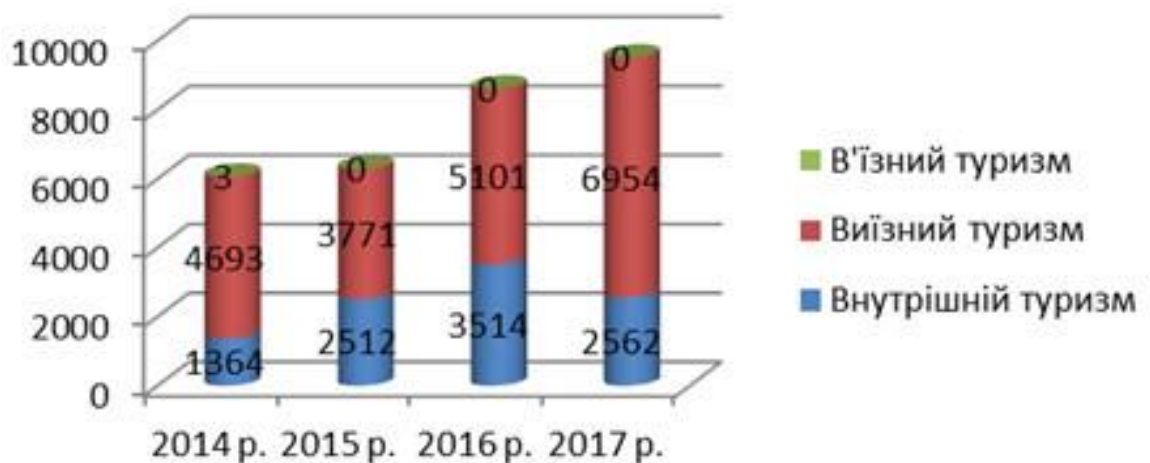
Територія Житомирської області – однієї з найдавніше заселених – , як об’єкт для дослідження історії й культури України, наповнена багатьма важливими об’єктами. На території Житомирщини відбувались важливі події, що мали вплив на становлення Київської Русі. Міста-фортеці Коростень, Звягель, Мотижин та інші були одночасно торгово-ремісничими і культурними центрами держави. Широкого розвитку у свій час набув козацький та визвольний рух [10].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 №878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» [11] до списку історичних населених місць України включено ряд населених пунктів області: м. Житомир – 1240 рік, м. Бердичів – 1430 рік, м. Коростень – 945 рік, м. Коростишів – 1399 рік, смт Любар – XIV століття, смт Миропіль - XVII століття, м. Новоград-Волинський – 1257 рік, м. Овруч – 946 рік, м.Олевськ – 488 рік, м.Радомишль – близько 1150 року.

До найбільших популярних атракцій серед туристичних магнітів Житомирської належать заказник «Камінне село» (Олевський район), парк «Древлянський» (Коростень), Національний музей космонавтики ім. С.П.Корольова (Житомир), замок-музей «Радомисль» (Радомишль) та Кляштор Босих Кармелітів (Бердичів), який у свої часи був наймогутнішою фортецею регіону. Також Бердичівський район відомий пам’ятками історії й культури, як неоготичний костел Святої Клари та Костел Святої Варвари, в якому з польською поміщицею обвінчався французький письменник Оноре де Бальзак. За його словами «Україна починається в Бердичеві».

Загалом в області функціонують 67 закладів готельного типу та аналогічних колективних закладів розміщення, 13 санаторно-профілактичних закладів, 4 бази відпочинку. До того ж в Житомирському та Бердичівському районах діють 6 садиб сільського зеленого туризму [10].

Рис.2.1 – Розподіл туристів, які були обслуговані підприємствами у Житомирській області в період з 2014 по 2017 рік, з урахуванням організаційних видів туризму [3].

Загалом, до початку карантинних обмежень 2019 року та повномасштабного вторгнення РФ на територію України, тенденція кількості туристів області зростала. Хоча, згідно графіку наведеного вище, найбільшу питому вагу серед видів туризму займає виїзний.

2.3. Характеристика історико-культурного комплексу «Радомишль» як туристичного об'єкта.

Стародавнє поліське місто Радомишль розташоване на берегах річки Тетерів та її притоки Мики, між містами Коростишів та Малин.

Радомишль згадується у 1150-1551 роках як давньоруське місто-укріплення Мичеськ або Мигород. Після монголо-татарських навал XIV-XV місто було спустошене. В період XV-XVI назва міста: замість Мичеська в документах з'являється Радомишль. (від «радісна думка», тобто «добра звістка» [8].

У XVI ст. місто стало власністю Києво-Печерського монастиря. На початку XVII ст році архімандрит Єлисей Плетенецький відкрив у Радомишлі паперову фабрику для забезпечення папером лаврської друкарні.

Символом міста є Радомишльська вежа, збудована у XIX столітті як водонапірна.

Будівля водяного млина на річці Миці, південній околиці Радомишля

була побудована в XIX ст. на фундаменті паперової фабрики, заснованої в 1606 році архімандритом Єлисеєм Плетенецьким для забезпечення папером друкарні Києво-Печерської лаври.

Фабрика була зруйнована під час козацьких повстань. Побудований на руїнах неоготичної будівлі млина, він виглядає як середньовічний замок. Будівля має три флігелі від 3 до 5 поверхів, з'єднані 8-поверховою вежею в центрі. На дзвіницю ведуть гвинтові сходи зі 158 сходинок.

Млин працював до 1960-х років, потім тривалий час був занедбаний. У 2011 році з ініціативи родини Богомольців-Шереметьєвих у відреставрованій будівлі було відкрито історико-культурний комплекс «Замок Радомишль».

Рис. 2. 2 – Зовнішній вигляд історико-культурного комплексу «Радомишль» [6].

В автентичних інтер'єрах XVII-XIX століть розміщено експозицію «Музею української домашньої ікони» та антикваріату. Представлено 5000 ікон XVII-XXI століть з усіх регіонів України з приватної колекції Ольги Богомолець, у тому числі твори народних майстрів, які найчастіше надавали образам яскраві людські риси та почуття. Одним з кращих експонатів є вирізьблена на камені ікона Миколи Чудотворця XII ст.

Серед експонатів є домашні ікони з різних областей країни – Київщини,

Слобожанщини, Поділля, Волині, Полісся, Сіверщини, Таврії, Буковини, Галичини, Закарпаття, Запоріжжя. Ці ікони православні, католицькі, унійні, старообрядницькі, з рідкісними сюжетами. Автори ікон – професійні майстри та аматори.

Також в музеї можна побачити унікальні старовинні фотографії, колекцію старовинних листівок в їдальні, колекцію старовинних прасок і домашнього начиння, старовинні дерев'яні скульптури, старовинні люстри, картини та меблі. На сьогодні «Радомисль» – найбільший музей домашньої ікони у Східній Європі.

Крім того, на «Замку Радомисль» відновлено процес ручного виготовлення паперу. Паперова фабрика має все обладнання, яким користувалися монахи в 17 ст., а також друкарський верстат для нанесення тексту на готові аркуші. Бажаючі можуть взяти участь і майстер-класі та зробити аркуш паперу своїми руками.

В історико-культурному центрі є концертний зал на 150 місць, парадний зал для урочистостей, старовинна трапезна з великою замковою піччю та 60-літровим казаном на відкритому вогні. Комплекс надає послуги як і з харчування, так і проживання. Вартість проживання в готелі – 1300-3000 грн.

Відвідуючи історико-культурний комплекс замок-музей «Радомисль» можна насолодитися пейзажами, хвойним лісом, що знаходиться неподалеку від музею, дослідити минувшину, провести розважальні заходи.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

3.1. Стратегічні напрями результативності використання ресурсного потенціалу Житомирщини на прикладі замку-музею «Радомисль».

Замок-музей «Радомисль» – потужний туристичний магніт. Він має всі необхідні ресурси природного й антропогенного походження для подальшого розвитку. Нами було запропоновано наступні стратегічні напрями результативності використання ресурсного потенціалу «Радомисля»:

- Розвиток туристичної інфраструктури: поліпшення якості надання послуг з розміщення і харчування. Відкриття сувенірного магазину та інші зручності для відвідувачів.
- Культурний розвиток: забезпечення збереження та належного управління культурним спадком замку-музею. Організація регулярних культурних заходів, виставок, концертів та інших подій, які привертатимуть увагу місцевих мешканців та гостей. Підтримка ініціатив, спрямованих на вивчення та популяризацію історії та культури, пов'язаних з замком-музеєм.
- Освітні програми: організація екскурсій для шкільних груп та студентів, проведення лекцій та семінарів з історії та культури. Співпраця з навчальними закладами для включення матеріалів про замок-музей у навчальну програму університетів.
- Розвиток партнерських зв'язків: встановлення партнерських відносин з місцевими бізнес-структурами, туристичними операторами, фондами та організаціями, які можуть сприяти просуванню замку-музею та забезпечити фінансову підтримку. Активна співпраця з органами місцевої влади та громадськістю для реалізації спільних проектів та заходів.

- Інноваційні підходи: впровадження інноваційних технологій та рішень для покращення якості обслуговування та взаємодії з відвідувачами.

Ці стратегічні напрями допоможуть ефективно використовувати туристичний потенціал Житомирської області, залучати більше туристів, забезпечувати збереження культурної спадщини та сприяти розвитку регіону як туристичного та культурного центру.

Табл. 3.1 – SWOT-аналіз туристично-культурного комплексу «Радомишль»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Об'єкт має історичну цінність, яка приваблює туристів . Комплекс має архітектуру, що створює привабливий образ для відвідувачів. Розташування в привабливому природному середовищі, що сприяє туристичному потенціалу. Унікальна експозиція музею.	Дорожня інфраструктура в місті Радомишль в поганому стані. Розташування неподалік радомишльського пивзаводу може впливати на запах повітря. Ціни орієнтовані на туристів з високим рівнем доходу.
Можливості	Загрози
Розширення маркетингових можливостей. Приваблення більшої кількості туристів з України та з-за її меж. Міжнародна співпраця.	Можлива конкуренції з іншими туристичними об'єктами регіону, що може вплинути на кількість відвідувачів замку. Незважаючи на історичне значення, замок може не мати достатнього визнання або привабливості для потенційних відвідувачів. Погіршення загальної економічної ситуації в країні.

3.2. Шляхи раціонального використання ресурсного потенціалу замку-музею «Радомисль».

Важливо зазначити, що раціональне використання ресурсного потенціалу замку-музею потребує уважного планування, управління та збалансованого підходу для збереження історико-культурного значення цього об'єкта. Для досягнення успіху в цьому напрямку необхідна плідна співпраця з місцевими органами влади, туристичними агентствами та громадськими організаціями.

Нами було виділено такі шляхи щодо раціонального використання історико-культурного потенціалу «Радомисля»

- Розробка туристичних маршрутів: створення нових цікавих маршрутів у межах замку-музею, які дозволять відвідувачам ознайомитися з його історією, архітектурою та колекціями.
- Розробка та реалізація маркетингових стратегій для приваблення туристів, які включатимуть просування унікальності та культурно-історичного значення музею. Це можуть бути інформаційні брошури, рекламні ролики, активна присутність у соціальних мережах, співпраця з туристичними агентствами та готелями. Також варто розглянути можливість віртуальних турів або онлайн-екскурсій, що дозволить привернути більше уваги до замку-музею. Розвиток вже існуючої інстаграм-сторінки музею, яка вже налічує більше 2500 підписників.
- Організація конференцій та виставок: замок-музей може стати місцем проведення конференцій, семінарів та виставок. Такий підхід залучить професіоналів з різних галузей та сприятиме обміну знаннями та ідеями.
- Розвиток інфраструктури: важливо піклуватися про зручність для відвідувачів. Наприклад покращення парковки, ігрових зон для дітей тощо. Розробка інфраструктури покращить загальний комфорт відвідування замку-музею та зробить його більш

привабливим для туристів.

Ці шляхи допоможуть раціонально використовувати ресурсний потенціал замку-музею «Радомисль», залучати більше відвідувачів та сприяти його розвитку як культурної та туристичної пам'ятки.

ВИСНОВКИ

Отже, дослідивши тему: «Удосконалення історико-культурного потенціалу Житомирського регіону як фактор стійкого розвитку туристичної галузі» встановлено, що історико-культурною спадщиною є сукупність об'єктів та явищ матеріальної та духовної творчості людей, а також природних туристичних ресурсів території.

Основні сфери розвитку туризму Житомирщини – це етнічний, культурний, релігійний, спортивний, фестивальний, медичний, діловий туризм. На міжнародному ж туристичному ринку пріоритетні напрями є розвивання культурно-пізнавального, екскурсійного, релігійного, екологічного, спортивного та сільського туризму.

Світовий туризм продовжує зростати, і все більше людей шукають нові та непересічні місця для відпочинку та пізнання. Удосконалення історико-культурного потенціалу Житомирського регіону може сприяти залученню туристів та розвитку туристичної галузі в цьому регіоні що використання природно-ресурсного потенціалу Житомирської області малоефективне, а також приносить незначні прибутки.

На основі досліджених туристичних ресурсів Радомишля нами було створено SWOT-аналіз в якому зазначено сильні та слабкі сторони «Радомисля», його можливості й загрози.

Отже, подорожуючи Житомирщиною можна відвідати багато культурно-історичних пам'яток природного й антропогенного походження. Одним з найвідоміших є культурно-історичний комплекс «Радомисль» з видатним музеєм домашньої ікони. У ході дослідження нами була сформована стратегія раціонального використання цього комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNWTO World Tourism Barometer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mkt.unwto.org/barometer>.
2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Бейдик. – Київ : Альтерпрес, 2009. – 400 с.
3. Беркова Оксана Петрівна Дослідження Житомирської області як регіонального ринку туристичних послуг України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/51-dvadtsyat-persha-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/505-doslidzhennya-zhitomirskoj-oblasti-yak-regionalnogo-rinku-turistichnikh-poslug-ukrajini>.
4. Вишневська Г. Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини України. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2013. Вип. 19(2). С. 192–196.
5. Драгічевіч-Шешич М. Менеджмент в області культурної спадщини [Електронний ресурс] / М. Драгічевіч-Шешич. – Режим доступу: <http://www.culturalmanagement.ru/biblio/Nasl/>.
6. Історико-культурний комплекс «Замок Радомисль» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://travel-al.com.ua/2018/05/17/radomishl/>.
7. Квартальнов В. А. Мотивація туризму та подорожей [Електронний ресурс] / В. А. Квартальнов – Режим доступу : http://infotour.in.ua/kvartalnov_tourism8.htm.
8. КОРОСТЕНСЬКА МІСЬКА РАДА [Електронний ресурс] Режим доступу : [Що варто побачити в Коростені - Коростень - міський інформаційний портал \(korosten-rada.gov.ua\)](http://korosten-rada.gov.ua).
9. Крекотун С. А. Перспективи розвитку туризму в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] / С. А. Крекотун. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>. (дата звернення: 25.10.2019). – Назва з екрана. (1)
10. Паспорт Житомирської області від 2020 – Режим доступу : <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/PASPORT-malyj.pdf>.

11. Про затвердження Списку історичних населених місць України [Електронний ресурс] : Постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 №878 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-п#Text>.
12. Про історію стародавнього Радомишля [Електронний ресурс] : Постанови – Режим доступу : <https://radmr.gov.ua/istorichna-dovidka-13-49-06-23-11-2016/>.
13. Про охорону культурної спадщини [Електронний ресурс] : Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
14. Про підприємництво [Електронний ресурс] : Закон України від 07.02.1991 № 698-XII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.
15. Про природно-заповідний фонд [Електронний ресурс] : Паспорт Житомирської області від 2019 – Режим доступу : [Паспорт Житомирської області \(zht.gov.ua\)](https://zht.gov.ua/pasport-zh).
16. Про туризм [Електронний ресурс] : Закон України від 05.09.95 р. № 324/95. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324>.
17. Про фізико-географічну характеристику [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://eprdep.zht.gov.ua/ecopasport2015-3.htm>.